

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства аграрної політики та
продовольства України
від 30.07.2024 № 2279

Методика
визначення відповідності сортів вігні променистої (квасолі золотистої, маш) (*Vigna radiata* (L.) R. Wilczek, *Phaseolus aureus* Roxb.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності

1. Методика визначає особливості проведення досліджень із встановлення відповідності сортів вігні променистої (квасолі золотистої, маш) (*Vigna radiata* (L.) R. Wilczek, *Phaseolus aureus* Roxb.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності (далі – Методика).

2. Методика поширюється на Український інститут експертизи сортів рослин (далі – Інститут).

3. Терміни вживаються у значеннях, наведених у Законі України «Про охорону прав на сорти рослин».

4. Інститут забезпечує проведення кваліфікаційної експертизи відповідності сортів вігні променистої (квасолі золотистої, маш) (*Vigna radiata* (L.) R. Wilczek, *Phaseolus aureus* Roxb.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності (далі – Експертиза).

5. Для дослідження використовують насіння.

Компетентний орган визначає кількість, якість, дату й місце постачання насіння для дослідження.

Мінімальна кількість насіння на один пункт дослідження Інституту становить 0,3 кг.

Для проведення Експертизи використовується насіння здорове на вигляд, не уражене хворобами, не пошкоджене шкідниками та яке відповідає вимогам, встановленим Компетентним органом.

Насіння для дослідження не обробляється.

6. Дослідження тривають два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності Експертизу продовжують на третій.

Експертизу проводять у двох пунктах дослідження Інституту (основному та додатковому).

Експертиза на додатковому пункті дослідження здійснюється за клопотанням заявника для врахування результатів досліджень на випадок форс-мажорних обставин на основному пункті дослідження.

Дослідження виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст, розвиток рослин і

достатнє проявлення характерних ознак сорту.

Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано в другій колонці Таблиці ознак сортів вігні променистої (квасолі золотистої, маш) (*Vigna radiata* (L.) R. Wilczek, *Phaseolus aureus* Roxb.) (далі – Таблиця ознак) та примітці до неї (додаток до цієї Методики).

Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування.

Кожне дослідження для сортів кущового типу має включати щонайменше 150 рослин, розділених на два повторення, для сортів виткого типу росту – 60 рослин. Рекомендована схема розміщення рослин – $0,45 \times 0,20$ м.

Під час Експертизи можуть бути проведені додаткові дослідження для перевірки відповідних морфологічних ознак.

Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу проявлення ознак (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип проявлення ознаки зазначається в першій колонці Таблиці ознак (додаток до цієї Методики).

7. Ознаки, що використовують для оцінки відмінності, однорідності й стабільності та ступені їх проявлення наведені в другій, третій колонках Таблиці ознак (додаток до цієї Методики). Кожному ступеню проявлення ознаки присвоєно коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

8. Сорт відповідає умові відмінності, якщо за проявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Оцінку на відмінність проводять після отримання результатів опису сорту першого року. Якщо такий досліджуваний сорт може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним.

Коли неможливо чітко вирізнити досліджуваний сорт серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

9. Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності використовують популяційний стандарт 1 % за рівня ймовірності 95 %. У вибірці з 60 рослин максимально допустима кількість нетипових – дві, а зі 150 рослин – чотири нетипові.

Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетипових рослин встановлюють однорідність сорту.

10. Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в описі сорту, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, в кінці кожного такого циклу.

Коли сорт однорідний, він вважається стабільним.

11. Досліджувані сорти групують із подібними загальновідомими сортами на групи для полегшення оцінки відмінності. Для групування використовують ознаки, які не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в поєднанні з іншими.

Для групування рекомендовано такі ознаки:

рослина – тип росту (ознака 2 Таблиці ознак (додаток до цієї Методики);

рослина – ступінь опушення стебла (ознака 8 Таблиці ознак (додаток до цієї Методики);

суцвіття – кількість квіток у китиці (ознака 12 Таблиці ознак (додаток до цієї Методики);

насінина – форма поперечного перерізу (ознака 19 Таблиці ознак (додаток до цієї Методики);

насінина – забарвлення (ознака 22 Таблиці ознак (додаток до цієї Методики).

Для чіткої реєстрації проявлення ознаки поряд із досліджуваними сортами рекомендовано висівати сорти-еталони.

**Директор Департаменту
аграрного розвитку**

Ігор ВІШТАК

Додаток
до Методики визначення відповідності сортів
вігні променистої (квасолі золотистої, маш)
(*Vigna radiata* (L.) R. Wilczek, *Phaseolus*
aureus Roxb.) критеріям відмінності,
однорідності та стабільності

Таблиця ознак сортів вігні променистої (квасолі золотистої, маш)
(*Vigna radiata* (L.) R. Wilczek, *Phaseolus aureus* Roxb.)

№ з/п	Ознака	Ступінь проявлення ознаки	Код прояву ознаки	Сорт-еталон
1	2	3	4	5
1. (*) QL	Рослина: антоціанове забарвлення гіпокотилля VG, 1	відсутнє	1	
		наявне	9	
2. (*) QL	Рослина: тип росту VG, 2	кущовий	1	
		виткий	2	
3. (+) PQ	Рослина: характер росту VG 3, 4	індетермінантний	1	
		детермінантний	9	
4. (*) QN	Лише кущові сорти. Рослина: габітус VG, 2	прямий	1	
		напівпрямий	3	
		розлогий	5	
5. (*) (+) QN	Лише кущові сорти. Рослина: за висотою VG/MS 2	низька	3	
		середня	5	
		висока	7	
6. (*) (+) QN	Лише виткі сорти. Стебло: за довжиною VG/MS 2	коротке	3	
		середнє	5	
		довге	7	
7. QN	Лише виткі сорти. Рослина: швидкість завивання VG, 2	мала	3	
		помірна	5	
		велика	7	

1	2	3	4	5
8. (*) QN	Рослина: ступінь опушення стебла VG, 2	слабкий	3	
		помірний	5	
		сильний	7	
9. (+) QN	Первинні листки: за шириною VG/MS, 2	вузькі	3	
		середні	5	
		широкі	7	
10. QL	Первинні листки: опушення VG, 2	відсутнє	1	
		наявне	9	
11. QN	Листок: інтенсивність зеленого забарвлення VG,2	слабка	3	
		помірна	5	
		сильна	7	
12. (*) (+) QN	Судцвіття: кількість квіток у китиці VG/MS, 2	мала	3	
		середня	5	
		велика	7	
13. (*) PQ	Квітка: забарвлення віночка VG 2	світло-жовте	1	
		жовто-зелене	2	
		біле	3	
		інше	4	
14. (*) PQ	Біб: забарвлення VG 4	буре	1	
		фіолетове	2	
		чорне	3	
15. (*) PQ	Біб: форма VG, 4	пряма	1	
		вигнута	2	
16. (*) (+) QN	Біб: за довжиною VG/MS 4	короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
17.	Біб: за шириною	вузький	3	

1	2	3	4	5
(*)	VG/MS	середній	5	
(+)	4	широкий	7	
QN				
18.	Біб: кількість насінин	мала	3	
(+)	MG/MS	середня	5	
QN	4	велика	7	
19.	Насінина: форма	округла	1	
(*)	поперечного перерізу	округло-	2	
(+)	VG/MS	циліндрична		
PQ	4	циліндрична	3	
20.	Насінина: форма	еліптична	1	
(*)	VS/MS	широко-еліптична	2	
PQ	4	округла	3	
		прямокутна	4	
		ниркоподібна	5	
21.	Насінина: за довжиною	коротка	3	
(*)	VG/MS	середня	5	
(+)	4	довга	7	
QN				
22.	Насінина: забарвлення	зелене	1	
(*)	VG	жовте	2	
PQ	4	жовто-зелене	3	
		коричнєве	4	
		чорне	5	
		інше	6	
23.	Насіння: маса	мала	3	
(+)	VG/MS	середня	5	
QN	4	велика	7	

Примітка:

Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик визначення відповідності сортів критеріям відмінності, однорідності та стабільності усіма країнами-

членами Міжнародного союзу з охорони нових сортів рослин, за винятком випадків, коли проявлення попередньої ознаки або умови навколишнього природного середовища це унеможлиблюють;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак;

(**) – у дужках вказано кількість рослин для дослідження сортів виткого типу росту.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак.

MG – разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS – вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких впродовж вегетації здійснюють вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG – візуальна разова оцінка групи рослин;

VS – візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

Експертизі підлягає щонайменше 150 (60)** рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 150 (60) рослин або частин 150 (60) рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 20 рослин або частин 20 рослин;

VG: візуальна разова оцінка 150 (60) рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 20 рослин або частин 20 рослин.

1) Пояснення або ілюстрації до окремих ознак:

До пункту 3 Таблиці ознак. Рослина: характер росту

Ознаку визначають за наявністю термінального суцвіття на головному пагоні. Якщо пагін закінчується суцвіттям, сорт відносять до детермінантного (обмеженого) типу, якщо ні – до індетермінантного (необмеженого) типу росту.

До пункту 5 Таблиці ознак. Лише кущові сорти. Рослина: за висотою, см

Низька – до 40; середня – 40–60; висока – понад 60.

До пункту 6 Таблиці ознак. Лише виткі сорти. Стебло: за довжиною, см

Коротке – до 50; середнє – 50–80; довге – понад 80.

До пункту 9 Таблиці ознак. Первинні листки: за шириною, см

Вузькі – до 8; середні – 8–10; широкі – понад 10.

До пункту 12 Таблиці ознак. Суцвіття: кількість квіток у китиці, шт.

Мала – до 4; середня – 4–8; велика – понад 8.

До пункту 16 Таблиці ознак. Біб: за довжиною, см

Короткий – до 10; середній – 10–14; довгий – понад 14.

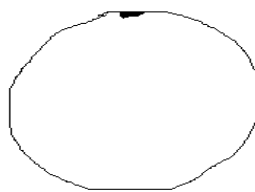
До пункту 17 Таблиці ознак. Біб: за шириною, см

Вузкий – до 0,8; середній – 0,8–1,2; широкий – 1,2–1,5.

До пункту 18 Таблиці ознак. Біб: кількість насінин, шт.

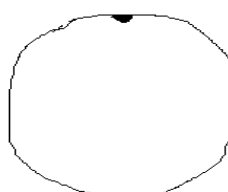
Мала – до 4; середня – 4–7; велика – понад 7.

До пункту 19 Таблиці ознак. Насінина: форма поперечного перерізу

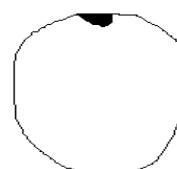
1

округла

2

округло-циліндрична

3

циліндрична

До пункту 21 Таблиці ознак. Насінина: за довжиною, мм

Коротка – до 10; середня – 10–14; довга – понад 14.

До пункту 23 Таблиці ознак. Насіння: маса, г

Масу насіння визначають як середнє з чотирьох проб по 100 насінин.

2) Фази росту й розвитку сортів рослин вігні променистої (квасолі золотистої, маш), в які рекомендовано проводити обстеження

Коди	Фази росту й розвитку
1	Молодий паросток з першими первинними листками
2	Повне цвітіння (цвіте близько 75 % рослин)
3	Початок формування насіння (потовщення та заокруглення насіннєвих зачатків)
4	Стигле насіння (сухі боби)